

N:o 22.

Af Herr **Björnstjerna:** *Om anslag till bekostande af utredning och förslag i fråga om hofstallets flyttning samt anskaffande af lämpliga lokaler för Riksdagen, Riksbanken, Riksgäldskontoret och Kongl. stora teatern m. m.*

Frågan om ett nytt riksdagshus står ännu olöst, och med hvarje dag närmar sig den stund, då det nuvarande ej längre rymmer Kamrarnes ledamöter. I Första Kammarens församlingssal finnes numera ingen ledig plats, och i Andra Kammaren ej mer än fem. Det bör följaktligen vara tydligt för en hvar, att något afgörande beslut i ämnet måste inom den närmaste framtiden fattas.

En ny uppmaning dertill finner jag i den Kongl propositionen, under åttonde hufvudtiteln, om ett anslag af 1,216,500 kronor till uppförande af nytt Riksarkiv i Humlegården, hvaraf på extra stat för år 1884 begäres ett belopp af 200,000 kronor.

Fullt erkännande behöfligheten af en rymligare byggnad för Riksarkivet, tror jag dock att målet skulle kunna vinnas på långt billigare sätt. Det allt mer trängande behovet af ett nytt riksdagshus måste nödvändigt utan lång tidsutdrägt tillgodoses. Det nuvarande riksdagshuset blifver då ledigt, hvilket i alla afseenden skulle väl egna sig för Riksarkivet. Med en kostnad af högst 300,000 kronor föreställer jag mig att detta hus borde kunna inredas för sitt nya ändamål, då en besparing uppstode af öfver 900,000 kronor, och den fördel derjemte vunnes, att intet intrång gjordes på Humlegårdens vackra park. Från Riddarholmskyrkan, med dess tornspira af jern, bör ingen eldfara kunna

hota, och med lätthet bör en sådan kunna afvärjas äfven från det enda närbelägna, f. d. gymnasiehuset genom anbringande af jernluckor för riksdagshusets gafvelfönster åt Gymnasiegränden eller dessas igenmurande.

Det nuvarande riksdagshuset skulle sannolikt för en lång följd af år erbjuda tillräckligt utrymme för Riksarkivet, och betydliga tillbyggnader kunna der äfven göras, när sådana blifva behöfliga. Belägenheten, nära intill embetsverken, är den bästa möjliga, och någon monumental byggnad med höga praktsalar behöfves ej för arkivet, hvars handlingar blifva bäst åtkomliga i rum af måttlig höjd.

Riksdagshusets sjelfskrifna plats synes mig deremot vara på Helgeandsholmen, hvars ordnande på tillfredsställande sätt svårligen eljest lärer kunna vinnas, enär tanken att, med en kostnad af flere millioner, förvandla den dyrbara platsen i sin helhet till en jemförelsevis obetydlig promenad väl knappast lärer kunna eller böra förverkligas, så mycket mindre som taflan skulle förlora i skönhet, om ej en större byggnad på Helgeandsholmen döljer den misspydande höga stenmuren, som från vestra slottsflygeln sträcker sig längs Mynttorget, jemte dermed sammanhängande obetydliga enskilda hus.

Flere gånger hafva myndigheter eller komiterade, som deröfver haft att yttra sig, förklarad Helgeandsholmen vara den på allt sätt lämpligaste platsen för ett riksdagshus.

Då frågan år 1872 först väcktes genom motion i Första Kammaren, yttrade sig deröfver fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret, till hvilkas utlåtande frågan hänskjutits, att icke allenast ett tillräckligt stort riksdagshus, utan jemväl Riksbank och Riksgäldskontor skulle med fördel kunna förläggas å vestliga delen af holmen, samt att Tessin i sin plan till ordnande af slottets omgifningar å samma plats föreslagit en större byggnad.

Jemte vidare utredning i ämnet ingåfvo fullmäktige till 1874 års Riksdag tvenne, i anledning af utsatt täflan, inkomna ritningar och kostnadsförslag för den ifrågavarande byggnaden å Helgeandsholmen, den ena af Arkitekten Helgo Zettervall, den andra af Arkitekten F. O. Lindström, slutande sig den förres kostnadsförslag för en gemensam byggnad för Riksdagen, Riksbanken och Riksgäldskontoret å en summa af 3,500,000 kronor, och den senares för en sådan byggnad å 1,470,921 kronor, hvilket sistnämnda förslag dock af senare granskare förklarats vara för lågt beräknadt med icke mindre än 940,000 kronor.

Ett tredje förslag inlemnades derjemte af Arkitekten H. Zettervall, beräknande kostnaden för uppförande af riksdagshuset allena till

3,160,000 kronor, eller endast 340,000 kronor lägre än för en byggnad innefattande äfven Bank och Riksgäldskontor.

År 1875 uttalade Öfverintendentsembetet, i afgifvet yttrande: att embetet icke funnit någon staten tillhörig plats i hufvudstaden i afseende å läge, utrymme och trygghet för eldfara erbjuda sådana fördelar som Helgeandsholmen, detta med anledning af förslaget att dit förlägga Riksbanken.

Vid 1879 års riksdag uppdrogs å nyo åt fullmäktige i Riksgäldskontoret att inkomma med ny utredning i frågan, hvilken till 1880 års Riksdag afgafs och hvaruti de af fullmäktige utsedde komiterade förklarade, i afseende å läge för det nya riksdagshuset, »att den enda dertill fullt lämpliga plats, som finnes i Stockholm, vore Helgeandsholmens vestra del, och att der skulle kunna anordnas en tillräckligt stor byggnad utan att skymma Kongl. slottet eller menligt inverka på taflans skönhet, från hvilken sida man än betraktade den».

När komiterade likväl föreslogo en annan plats för denna byggnad, skedde detta hufvudsakligast på grund af Riksdagens beslut, att »riksdagshuset helst skulle förläggas å Riddarholmen».

I det förslag, som af fullmäktige i Riksgäldskontoret, enligt erhållet uppdrag, afgafs till 1881 års Riksdag, föreslogs uppförande af nytt riksdagshus på generalstabens m. fl. tomter å Riddarholmen, för hvilket kostnaden sannolikt uppgått till omkring 6,000,000 kronor. Förslaget åtföljdes dock af tvenne reservationer, afgifne af fackmän, hvori å nyo framhölls, att vestra delen af Helgeandsholmen vore den framför alla andra lämpligaste platsen för riksdagshuset. Särdeles uppmärksamhet synes mig den ena af dessa reservationer förtjena, afgifven af Major Adelsköld. Deruti framhålles — »att ingen bättre och lämpligare plats i Stockholm gifves för ett nytt riksdagshus än Helgeandsholmen, och då platsen är tillräckligt rymlig och ingen bättre lokal för en ny riksbanksbyggnad lärer kunna uppletas än å samma holme, borde äfven Banken der inrymmas, under samma tak med riksdagshuset, hvarigenom skulle vinnas högst betydligt minskad byggnadskostnad och bättre utseende, än om tvenne skilda byggnader skulle uppföras på olika platser i hufvudstaden. Riksdags- och bankhuset skulle här komma att ligga i centrum af hufvudstaden, midt i dess lifligaste rörelse, men ändå tillräckligt skildt derifrån och från eldfara genom omgifvande vatten och den stora fria plan, som skulle bildas mellan byggnaden och Norrbro».

Denna fria plan skulle blifva större än Gustaf Adolfs torg och lemna synlinien fullkomligt öppen mellan sydöstra hörnet af arffurstens

palats och yttersta hörnet af vestra slottsflygeln, så att slottets hela norra fasad blefve synlig från alla delar af Gustaf Adolfs torg.

Alla såväl skönhetens som bekvämlighetens fordringar skulle sålunda blifva uppfyllda.

Då det trängande behovet af nytt riksdagshus och utvidgadt utrymme för Riksarkivet är påfallande, samt yrkandet på ett nytt bankhus redan flere gånger utgjort föremål för Riksdagens pröfning, äfvensom blott en mening torde finnas om önskvärdheten af hofstallets flyttning från dess nuvarande plats, borde utan tvifvel alla dessa förbättringar med stor fördel och högst betydlig besparing kunna i ett sammanhang åstadkommas, på samma gång en länge eftersträfvad storartad försköning bereddés vår vackra hufvudstad, hvilket tillfälle, om det nu lemnas obegagnadt, må hända aldrig mer erbjuder sig.

Kostnaden för utförandet är alldeles icke afskräckande, på sätt af följande beräkning torde framgå:

Hofstallets flyttning, enligt till 1881 års Riksdag afgifna beräkningar	1,200,000: —
Uppförande å Helgeandsholmen af en gemensam byggnad för Riksdagen, Banken och Riksgäldskontoret, efter ett medelpris mellan Arkitekten Zettervalls förslag å 3,500,000 och Herr Lindströms å 1,470,921 kronor med tillägg af det för lågt beräknade beloppet 940,000 kronor, hvilket medelpris sålunda utgör omkring.....	3,000,000: —
Det gamla riksdagshusets inredning till riksarkiv.....	300,000: —
Slutsumman blifver då	4,500,000: —
Derifrån bör dock afdragas värdet af de byggnader, som genom förändringen blifva lediga, nemligen:	
Riksgäldskontorets hus och tomt, af 1881 års komiterade värderade till	245,000: —
Riksarkivet, likaledes till.....	370,000: —
Bankens båda nuvarande hus, hvilka, lågt värderade, torde kunna upptagas till.....	585,000: —
eller inalles till	1,200,000: —

Återstående kostnaden för hofstallets flyttning, riksdagshus, Bank, Riksgäldskontor och Riksarkiv blefve således 3,300,000, eller icke mycket mer än hälften af hvad riksdagshuset ensamt beräknats kosta, uppfördt på generalstabens m. fl. tomter, och sannolikt ej betydligt utöfver kost-

naden för byggandet af bankohuset ensamt å Helgeandsholmen, med hofstallets flyttning och uppförandet i Humlegården af riksarkivbyggnad, lemnande olöst den allra mest trängande frågan om nytt riksdagshus.

Till ofvan upptagna kostnader måste dock läggas utgifterna för Helgeandsholmens ordnande, hvilkas beräkning här vore fåfängt utan kännedom om de uppoffringar, Stockholms stad kan vara villig att för ändamålet göra. Endast i den händelse beslut i vederbörlig ordning fattas »att förändra Helgeandsholmen till en öppen plats genom alla derå — vid byggnadsplatsens upplåtande till basarbolaget — befintliga byggnaders borttagande,» är bolaget förbundet att afstå basarbyggnaden mot godtgörelse af byggnads- och anläggningskostnaderna, uppgående till 101,521 kronor 95 öre.

Det här framställda förslaget skulle enligt min öfvertygelse blifva det fördelaktigaste och på samma gång det billigaste. Då det derjemte skulle inom en beräknelig och icke allt för lång framtid kunna utföras, och derigenom samtidigt flere viktiga och nödvändiga byggnadsbehof blifva tillfredsställda, vore det önskligt om meningarna derom kunde enas.

Ett annat förslag till de sväfvande byggnadsfrågornas lösande i än vidsträcktare omfång, och som räknar ej få anhängare, är det att på annan plats uppföra nytt operahus med öfverlåtande af den nuvarande Kongl. Stora teatern, jemte hela den dithörande tomten mellan Gustaf Adolfs- och Carl XII:s torg, till uppförande af ett gemensamt riksdags-, bank- och riksgäldskontorshus. Hvarje tillnärmelsevis beräkning af kostnaden härför blefve dock nu fåfäng, i saknad af föregående undersökningar.

Detta förslag skulle medföra den väsentliga fördel att möjligen äfven göra ett slut på den Kongl. teaterns nuvarande bekymmer och betrygga dess framtid, för hvilket den enda utväg synes vara att inom en ny lokal bereda densamma större utrymme och platser för tillräckligt många åskådare för att göra företaget lönande. Den större kostnaden, som skulle föranledas deraf att äfven ett nytt operahus måste anskaffas, kommer troligen att till ej ringa del godtgöras genom de ökade uppoffringar Stockholms stad förmodas vilja åtaga sig för Helgeandsholmens ordnande, så framt hela holmen upplåtes till en öppen plats, hvilket i så fall borde kunna medgifvas, och hvarigenom alltid en högst väsentlig försköning bereddes hufvudstaden, om än, enligt min öfvertygelse, ej af den storartade och anslående verkan, som skulle åstadkommas genom ett monumentalt palats till slutpunkt på holmen, med framför liggande terrasser gräsmattor och planteringar.

Som äfven detta förslag synes förtjena att tagas i betraktande, har jag inbegripit det i den utredning, som för frågans afgörande är nödvändig, då jag har äran föreslå:

att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om framläggande till nästkommande års Riksdag af följande utredningar och förslag, nemligen:

angående hofstallets flyttning från Helgeandsholmen samt meddelande huruvida och på hvad vilkor de Hans Maj:t Konungen enskildt tillhörande tomter å holmen må kunna af staten förvärfvas, för att, sedan nytt hofstall hunnit anskaffas, förändra Helgeandsholmen till en öppen plats genom alla derå befintliga byggnaders borttagande;

kostnadsförslag och ritningar till uppförande å Helgeandsholmens vestra del af en gemensam byggnad för Riksdag, Riksbank och Riksgäldskontor; samt alternativt, för Riksdag och Riksgäldskontor allena:

förslag till anskaffande af annan lämplig lokal för Kongl. Stora teatern och uppförande af byggnader för Riksdag, Bank och Riksgäldskontor å Stora teaterns nuvarande tomt, mellan Gustaf Adolfs- och Carl XII:s torg;

förslag till det nuvarande riksdagshusets inredning för Riksarkivets behof, sedan nytt riksdagshus blifvit uppfördt;

meddelande i hvad mån Stockholms stads medverkan må kunna påräknas för Helgeandsholmens ordnande och framtida underhåll, vare sig hela holmen upplätes till en öppen plats eller ock de delar deraf allenast, som ej tagas i anspråk för ofvan uppräknade offentliga byggnader;

att Riksdagen måtte för ifrågavarande utrednings bekostande ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett belopp af 10,000 kronor.

Stockholm den 27 Januari 1883.

O. M. Björnstjerna.